

ЛЕНІН

І ЦЯПЕР
ЖЫВЕЙ
ЗА
ЎСІХ
ЖЫВЫХ—
НАШЫ ВЕДЫ,
СІЛА,
НАША ЗБРОЯ!

Ул. Маякоўскі

ГЕНІЙ РЭВАЛЮЦЫІ

Сярод нашых землякоў, асабліва тых, хто эміграваў з Расіі да Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, часта абмяркоўваецца пытанне: «Што даў Ленін простаму чалавеку? Чаму так папулярна імя Леніна ў Савецкім Саюзе?»

Адказаць на гэта можна словамі самога Уладзіміра Ільіча: «Раней увесь чалавечы розум, увесь яго геній тварыў толькі для таго, каб даць адным усе даброты тэхнікі і культуры, а другіх пазбавіць самага неабходнага — асветы і развіцця. Цяпер жа ўсе пуды тэхнікі, усе заваёвы культуры стануць агульнанародным набыткам, і ад гэтага часу ніколі чалавечы розум і геній не будуць ператвораны ў сродкі насілля, у сродкі эксплуатацыі».

Зямля — сялянам, фабрыкі і заводы — рабочым, улада — народная, адукацыя — кожнаму — усім гэтым проста чалавек абавязаны Уладзіміру Ільічу Леніну. Ён стаяў на чале партыі, якая паслядоўна і да

канца абараняе інтарэсы працоўных, ён заклаў фундамент першай у свеце дзяржавы рабочых і сялян, ён разбіў старыя, дзікія забавоны, нібыта кіраваць дзяржавай могуць толькі «вышэйшыя класы», толькі багатыя.

400 тысяч камуністаў налічвала партыя більшавікоў, калі Ленін павёў яе на штурм старога свету. Але ідэі камуністаў былі мацней за штыкі і гарматы царскіх апырчнікаў. Гэтыя ідэі авалодалі масамі, і за партыйай пайшлі мільёны працоўнага люду. Эпоха рэвалюцыйных навалініц канца XIX — пачатку XX стагоддзяў нарадзіла нямала вядомых дзеячоў рабочага класа. Але Уладзімір Ільіч Ленін стаяў вышэй за ўсіх, бачыў далей і больш. Ён быў правадыром і настаўнікам усіх працоўных свету, ён быў геній рэвалюцыі.

У беларусаў ёсць прымаўка: «Ленін навучыў, і беларус зажыў». Сапраўды, «кім ты была, Беларусь мая родная», пяцьдзсят гадоў назад? Чаму

твае журботныя вёскі і занябаныя гарады пакідалі тысячы людзей? Што іх гнала за мора, у чужую, далёкую старану? Гора народнае, беднасць непраглядная. Так і гібеў бы наш народ у невуцтве і галечы яшчэ гады і гады, каб не палымнае слова Леніна, каб не яго неўміручыя ідэі. Узброіўшыся імі, беларускі народ узяў уладу ў свае рукі і ўпершыню за ўсю сваю гісторыю стварыў суверэнную дзяржаву, стаў гаспадаром сваёй краіны, кавалём свайго шчасця.

Архівы захавалі для нашчадкаў шматлікія дакументы, якія сведчаць аб тым, што Уладзімір Ільіч жыва цікавіўся лёсам беларусаў, дапамагаў, чым было магчыма, у цяжкія гады наладжваць эканоміку, узнімаць культуру Беларускай рэспублікі. У 1919 годзе Ленін падпісаў дэкрэт аб адкрыцці ў радзе гарадоў краіны (у тым ліку і ў Мінску) універсітэтаў. Праўда, акупацыя Беларусі немцамі, а потым палякамі не дазволіла выканаць гэтую па-

станову адразу. Але ўжо ў 1921 годзе універсітэт у Мінску быў адкрыт. Гэта была першая вышэйшая навучальная ўстанова ў Беларусі. Сёння іх у нас — 28!

19 студзеня 1921 года Савет Народных Камісараў РСФСР прыняў пастанову, якая абавязвала Народны камісарыят працы і Народны камісарыят асветы «адкамандзіраваць у распараджэнне Наркамата асветы Беларусі ўсіх работнікаў ураджэнцаў Беларусі для работы на сваёй спецыяльнасці». Ці варта гаварыць, як важна ўсё гэта было для станаўлення і развіцця беларускай культуры?

Дзякуючы Леніну беларус стаў чалавекам звацца, а рэспубліка наша заняла «свой пачасны пасад між народамі». Сёння ўжо ніхто не пакідае наш квітнеючы край і не адпраўляецца за мяжу кавалка хлеба шукаць. А тыя беларусы, якіх лёс некалі выгнаў з Бацькаўшчыны на чужыну, дзівац-

ца прагрэсу, якога дасягнула Беларуская ССР. Калі пасля дзесяткаў год разлукі нашы суайчыннікі зноў ступаюць на родную зямлю, яны здымаюць у пашане шапкі і не хаваюць слёз радасці.

...Кожны год 22 красавіка Савецкая краіна ўрачыста святкуе дзень нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна. І не толькі савецкія людзі адзначаюць гэтую знамянальную дату. Імя Леніна блізкае і дарагое ўсім працоўным нашай планеты — французскаму пралетарыю і партызану Паўднёвага В'етнама, патрыётам Адэна і чылійскім батракам, народам, якія скінулі пугі каланіяльнага рабства, і тым, якія яшчэ дамагаюцца права быць свабоднымі і незалежнымі. Вучэнне Леніна, яго ідэі даюць працоўным сілам змаганца за светлы заўтрашні дзень, а прыклад Савецкага Саюза пераканаўча даказвае, якіх вышынь можа дасягнуць грамадства, якое крочыць па шляху, указанаму Ул. І. Леніным.

Новы савецкі самалёт «ЯК-40».

Чатырохмесны легкавы аўтамабіль «ЗА3-966» («Запарожца») забяспечаны 4-тактным рухавіком магутнасцю 30 конскіх сіл. Расход паліва 6—7 літраў на 100 кіламетраў. Найбольшая хуткасць машыны 120 кіламетраў у гадзіну. Запарожскі аўтазавод мяркуе пачаць серыйны выпуск такіх аўтамабіляў у гэтым годзе.

Фота В. Собалева.

МАСКВА

8 красавіка 1967 года ў Савецкім Саюзе зроблен марговы запуск штучнага спадарожніка Зямлі «Космас-154». Устаноўленая на спадарожніку апаратура працуе нармальна. Кардынацыйна-вылічальны цэнтр вядзе апрацоўку паступаючай інфармацыі.

БРЭСТ

За вялікую работу па пэрыядычнаму выхаванню працоўных і ў сувязі з 600-м прадстаўленнем спектакля «Брэсцкая крэпасць» Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў Брэсцкі абласны драматычны тэатр імя ЛКСМ Беларусі Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР. Граматамі Вярхоўнага Савета БССР узнагароджана таксама вялікая група работнікаў тэатра.

МАГІЛЁУ

Магілёўскі аўтамабільны завод рыхтуе доследны ўзор самазвала грузавымальнасцю

18 тон. Работа над машынай будзе завершана да юбілею Савецкай улады.

ЛЕПЕЛЬ

Усё шырэй уваходзіць у быт сельскіх жыхароў тэлефон. Так, у вёсках Лепельскага раёна каля 200 апаратаў. У мінулым годзе ўступілі ў строй дзве АТС — у Каменскім і Валасовіцкім сельсаветах. Яшчэ дзве — у Пышна і Свядах — будуць устаноўлены сёлета.

МІНСК

Пачалі збіраць ураджай у цяплячах спецыялізаваных агароднінаводчых гаспадаркі, створаных вакол Мінска. Агароднінная фабрыка адправіла прадпрыемствам грамадскага харчавання і магазінам горада больш як 80 тон зялёнай цыбулі, бурачніку, кропу і каля 25 тон свежых агуркоў.

Вырошчваннем агародніны для забеспячэння жыхароў сталіцы рэспублікі займаюцца 14 буйных спецыялізаваных саўгасаў.

МАЛАРЫТА

Парк дружбы закладзен ля беларускага сяла Макраны — на мяжы Беларускай і Украінскай ССР. У цэнтры парка будзе ўстаноўлены абеліск у памяць воінаў і партызан, якія загінулі ля вёскі Макраны ў баях за вызваленне беларускай і украінскай зямлі ад фашысцкіх захопнікаў.

Цесная дружба ўстанавілася паміж працоўнымі Магілёўскай вобласці і Габраўскай акругі Народнай Рэспублікі Балгарыі. Яны абменьваюцца дэлегацыямі, вопытам работы. У гэтыя дні да магіляўчан прыехала група балгарскіх сяброў. НА ЗДЫМКУ: галоўны інжынер Магілёўскага металургічнага завода Георгій АРХІПАЎ (справа) знаёміць балгарскіх інжынераў Пятра КЕНЧАВА і Пятра СТАЯНАВА з навінкамі вытворчасці. Фота Н. Жалудовіча.

НА ТЕМЫ ДНЯ

ЧЕЛОВЕК И КОСМОС

Академик Анатолий БЛАГОНРАВОВ, Герой Социалистического Труда, председатель Комиссии по исследованию и использованию космического пространства Академии наук СССР

Шесть лет назад, 12 апреля 1961 года, советский космический корабль «Восток», пилотируемый летчиком-космонавтом Юрием Гагариным, был выведен на орбиту спутника Земли и, облетев вокруг планеты, через 108 минут совершил благополучную посадку в заданном районе.

Так уже через три с половиной года после запуска первого советского искусственного спутника Земли, ознаменовавшего начало космической эры человечества, в космос шагнул и сам человек.

Космическая эра — не только полеты космических кораблей, автоматических станций и искусственных спутников, это общий чрезвычайно высокий уровень развития, достигнутый современным естествознанием. Наука и техника наших дней уже не удовлетворяется той информацией, которую можно получить в земных условиях, она нуждается в непрерывном расширении той области, откуда подобная информация добывается, — в получении все большего количества сведений из космоса.

Поэтому не удивительно, что земные рамки становятся для естествознания тесными и космическое пространство во все большей степени превращается в важную лабораторию современной науки. Уже одно это во многом предопределяет необходимость непосредственного участия человека в космических исследованиях.

Только человек может эффективно исследовать неизвестное, принимать правильные решения в непредвиденных обстоятельствах, в полной мере использовать открывающиеся возможности изучения окружающего нас мира. А так как на данном этапе освоения космоса одна из главнейших задач состоит во все более глубоком познании природы, то непосредственное участие человека в космических полетах является совершенно необходимым.

Вот почему первый рейс советского космонавта

Юрия Гагарина был не просто очередным шагом в космос — это было начало нового этапа освоения космического пространства, а вместе с тем и начало новой эпохи в исследовании Вселенной.

Научно-исследовательские возможности космических полетов особенно расширились в результате создания советскими учеными многоместного космического корабля «Восход» и успешного рейса советских космонавтов Владимира Комарова, Константина Фоктисова и Бориса Егорова. Возможность размещения на борту космического корабля экипажа в составе нескольких человек имеет чрезвычайно важное значение. Созданы реальные условия для полетов в космос ученых — специалистов: астрономов, физиков, биологов, медиков, инженеров и осуществлении в условиях космических полетов непрерывных разносторонних наблюдений и исследований.

Полеты космических экспедиций имеют чрезвычайно важное значение еще и в другом отношении. Задачи, которые предстоит решать исследователям космоса, настолько сложны, что с ними трудно будет справиться в одиночку. Только коллективные усилия, только согласованные, дополняющие друг друга действия различных специалистов смогут привести к желанной цели.

Уже сейчас можно с полным основанием предполагать, что одними лишь научно-исследовательскими работами космическая деятельность человека не ограничится. Весьма вероятно, что со временем освоение космоса делается для людей практической необходимостью. Космическое пространство может стать незаменимой производственно-сырьевой и энергетической базой человечества.

Разумеется, все это станет возможным только при соответствующем уровне техники космических полетов. Однако уже сейчас можно сказать, что для ус-

● ЖЭНЕВА. Швейцарскі друк адзначае 50-ю гадавіну напісання Ул. І. Леніным яго «Развітальнага пісьма да швейцарскіх рабочых» і ў гэтай сувязі публікуе рад матэрыялаў, прысвечаных жыццю правадыра Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ў эміграцыі ў Швейцарыі і рэвалюцыйным падзеям у Расіі ў 1917 годзе.

Уплывова буржуазная газета «Нойе Цюрхер цайтунг» адводзіць 50-й гадавіне з дня напісання гэтай работы цэлю паласу.

Орган швейцарскіх сацыял-дэмакратаў газета «Фолькс-рэхт», у якой пяцьдзесят гадоў назад публікаваліся некаторыя работы Ул. І. Леніна, у тым ліку яго артыкул «Аб задачах РСДРП у рускай рэвалюцыі», трэці тыдзень запар публікуе матэрыялы, прысвечаныя апошняму перыяду знаходжання Ул. І. Леніна ў Швейцарыі.

● ПАРЫЖ. Тут адкрылася міжнародная нарада па электроніцы і космасу, арганізаваная Саюзам міжнародных тэхнічных асацыяцый. У нарадзе ўдзельнічае каля 700 вучоных з СССР, ЗША, Англіі, Італіі, Галандыі, Японіі і іншых краін.

● ТОКІО. Білеты на авіялінію Токіо—Масква былі поўнасьцю распрададзены яшчэ задоўга да яе адкрыцця. Згодна з данымі японскай авіякампаніі «Ніхан коку», атрымана вялікая колькасць заказаў на білеты да Масквы і на ліпень — жнівень. Сярод першых пасажыраў новай лініі — турысты, дзелавыя людзі, якія накіроўваюцца ў Савецкі Саюз або Еўропу. Яны затрацяць на гэта падарожжа значна менш і часу і сродкаў у параўнанні з тым часам, калі ім прыходзілася лятаць праз Паўночны полюс або паўднёвым шляхам. Рэйсы будуць штотыднёвымі.

● БОН. «Хутэй Польшча будзе падзелена ў чацвёрты раз, чым Брэслау вечна будзе называцца Вроцлавам; хутэй Чэхаславакія будзе раздроблена ў другі раз, чым Карлсбад вечна будзе называцца Карлавы Вары», — заявіў дэпутат Бонскага бундэстага ад ХДС Вальтэр Бехер на адным са злётаў перасяленцаў.

Паведамляючы аб гэтай заяве, прафсаюзная газета «Металь» справядліва расцэньвае яе як «адкрыты заклік да вайны, які караецца нават па законах ФРГ».

● НЬЮ-ІОРК. «Рознагалоссі паміж краінамі Заходняй Еўропы і Злучанымі Штатамі ўзмацняюцца», — да такога вываду прыходзяць карэспандэнты газеты «Нью-Йорк таймс», каменціруючы вынікі паездкі віцэ-прэзідэнта ЗША Хэмфры па краінах Заходняй Еўропы.

У Заходняй Еўропе лічаць, піша парыжскі карэспандэнт газеты «Нью-Йорк таймс» Генры Танер, што візіт Хэмфры не ўнёс ніякіх паляпшэнняў у адносіны ЗША з іх партнёрамі па Атлантычнаму саюзу.

БЕЛАРУСКАЯ ГІСТАРЫЧНАЯ НАВУКА

Вучоныя рэспублікі ствараюць вялікую абагульняючую працу — «Гісторыю БССР» у пяці тамах.

Як ставяцца ў ёй і як вырашаюцца асноўныя праблемы мінулага Беларусі? Гэта пытанне асвятляе дырэктар Інстытута гісторыі, член-карэспандэнт АН БССР Ніна КАМЕНСКАЯ.

Напісанню пяцітомнай «Гісторыі БССР», агульны аб'ём якой складае звыш 250 друкаваных аркушаў, папярэднічала шматгадовая распрацоўка асобных пытанняў мінулага беларускага народа ад старажытных часоў да нашых дзён, глыбокае вывучэнне архіўных дакументаў і статыстычнага матэрыялу.

За гады Савецкай улады, асабліва ў пасляваенны перыяд, у рэспубліцы выдана вялікая колькасць манаграфій, брашур, зборнікаў дакументаў, навуковых артыкулаў, якія адлюстроўваюць розныя этапы гістарычнага развіцця беларускага народа. Была зроблена і першая спроба стварэння абагульняючай працы, якой з'явілася «Гісторыя БССР» у двух тамах. Яна выйшла дзюма выданнямі — у 1957 і 1961 гадах. Па прызнанню грамадскасці, гэта спроба была ўдалай. Аднак у двухтомнай «Гісторыі БССР» ёсць і шэраг недахопаў, многія з якіх з'явіліся вынікам празмерна кароткага асвятлення гістарычных падзей.

Каб больш поўна адлюстраваць багатае мінулае Беларусі, было вырашана падрыхтаваць пяцітомную «Гісторыю БССР». Яе выданне прысвячаецца стагоддзю з дня нара-

джэння стваральніка і правадыра Камуністычнай партыі, арганізатара першай у свеце дзяржавы рабочых і сялян Уладзіміра Ільіча Леніна.

Першы том пяцітомнай «Гісторыі БССР» паказвае развіццё чалавечага грамадства на тэрыторыі сучаснай Беларусі ад старажытных часоў і да адмены прыгоннага права ў 1861 годзе. Вялікая колькасць пытанняў разглядаецца ў гэтым томе. Аднак галоўнымі з іх з'яўляюцца пытанні засялення тэрыторыі Беларусі славянскімі плямёнамі, утварэння беларускага народа, развіцця эканомікі, культуры і грамадска-палітычнай думкі, класавай барацьбы.

Вялікая ўвага ўдзяляецца пытанням сацыяльна-нацыянальнага вызвалення працоўных Беларусі ад прыгнёту польскіх, рускіх, беларускіх і іншых памешчыкаў, а таксама рэвалюцыйным сувязям беларускага народа з суседнімі — рускім, украінскім, літоўскім і польскім народамі.

Том падрыхтаваны ў асноўным да друку і выйдзе ў свет у 1968 годзе. У другім томе разглядаецца перыяд капіталізму, гэта значыць ад рэформы 1861 года да Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. У храналагічнай паслядоўнасці прасочваюцца ў ім

эканамічныя і грамадска-палітычныя працэсы, якія адбываліся на тэрыторыі Беларусі ў гэты перыяд. Найважнейшыя з іх — развіццё капіталізму і фарміраванне рабочага класа, раслаенне сялянства, абвастранне класавай барацьбы і рост палітычнай свядомасці працоўных пад уплывам марксісцка-ленінскіх ідэй дыктатуры пралетарыяту і сацыялістычнай рэвалюцыі. У томе шырока адлюстравана становішча народных мас, невыносна цяжкае і бяспраўнае.

Матэрыялы і першага і другога тамоў пераконваюць у тым, што беларускі народ не меў сваёй дзяржаўнасці, і спробы буржуазных нацыяналістаў знайсці яе ў XIV—XVI стагоддзях, калі тэрыторыя Беларусі ўваходзіла ў склад Вялікага княства Літоўскага, не маюць ніякай падставы.

Змест другога тома сведчыць, што напярэдадні сацыялістычнай рэвалюцыі ў беларускіх губернях існавала выхаваная бальшавіцкай партыяй моцная палітычная сіла ў асобе рабочых, працоўных сялян і салдат Заходняга фронту, якая і ўстанавіла Савецкую ўладу на ўсёй свабоднай ад нямецкіх войск тэрыторыі Беларусі.

Гісторыя беларускага народа ў савецкі перыяд, калі пасля перамогі Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі ён стаў гаспадаром свайго лёсу, будаўніком новага жыцця, прысвечаны трэці і пяты тамы «Гісторыі БССР».

Вялікі канкрэтна-гістарычны матэрыял дазваляе аўтарам глыбока прааналізаваць велічны шлях беларускага народа да сацыялізма. Ён сведчыць аб актыўнай барацьбе працоўных Беларусі за перамогу сацыялістычнай рэвалюцыі, супраць знешняй і ўнутранай контррэвалюцыі, у радах якой не апошняя роля належала і беларускім буржуазным нацыяналістам. У тамах будзе адлюстравана стварэнне і раз-

віццё беларускай дзяржаўнасці, умацаванне саюза і дружбы беларускага народа са сваім старэйшым братам і сябрам — вялікім рускім народам і іншымі народамі Савецкага Саюза.

Увесь вывучаны даследчыкамі фактычны матэрыял аб жыцці і працы беларускага народа ў савецкі час яскрава сведчыць аб вялікім аўтарытэце Камуністычнай партыі, яе жыватворным уплыве на масы працоўных, яе авангардны ролі ў барацьбе за лабудову новага грамадства.

У 3-і і 5-ы тамы ўвойдзе вялікі фактычны матэрыял аб поспехах беларускага народа ў сацыялістычным і камуністычным будаўніцтве за гады Савецкай улады. Будзе паказана таксама, што поспехі маглі б быць яшчэ больш значныя, каб не прыйшлося нашаму народу весці цяжкую барацьбу супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, якія напалі на Савецкі Саюз 22 чэрвеня 1941 года. Гэта барацьба патрабавала мабілізацыі ўсіх сіл для адпору ворагу, для абароны свабоды і незалежнасці краіны сацыялізма. Беларускі народ унёс у гэту выскародную справу свой значны ўклад. Нямецка-фашысцкім акупантам не ўдалося паставіць нашых людзей на колена. Мужныя, вольналюбівыя савецкія патрыёты разграмілі ненавіснага ворага. Аб усім гэтым і будзе расказана ў чацвёртым томе, які прысвечаны гісторыі беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Аўтарскі калектыў імкнецца зрабіць усё для таго, каб выданне «Гісторыі БССР» у пяці тамах стала спецасаблівым вынікам усяго дасягнутага ў вывучэнні мінулага Беларусі і пэўным укладам у савецкую гістарычную навуку.

Н. КАМЕНСКАЯ,
дырэктар Інстытута гісторыі,
член-карэспандэнт АН БССР.

ДЛЯ ТЕХ, КТО НЕ ЧИТАЕТ
ПО-БЕЛОРУССКИ

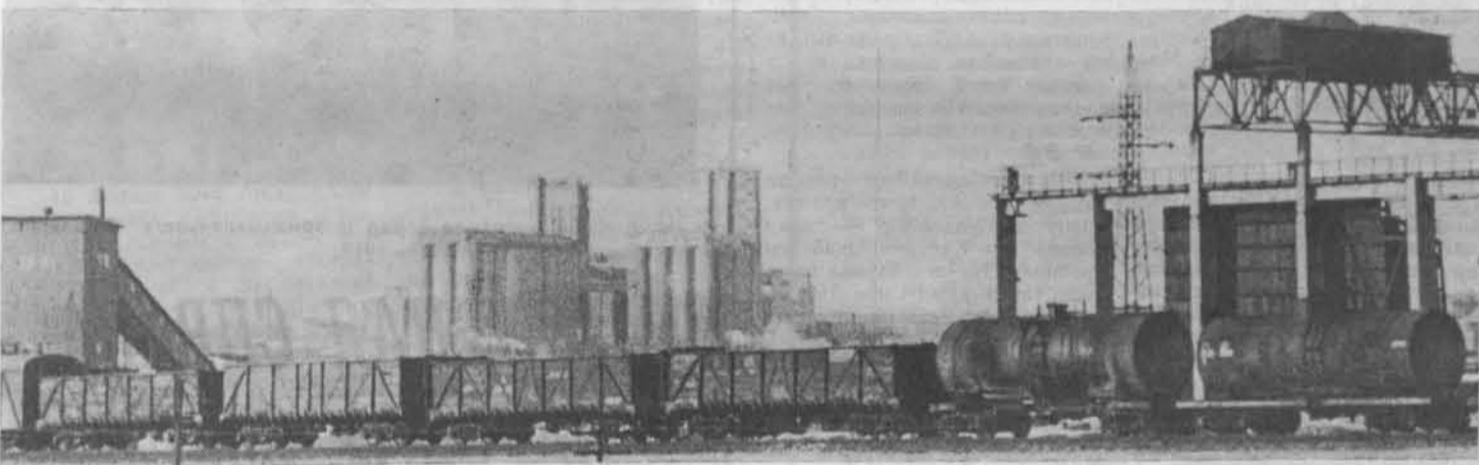
Землю — крестьянам, фабрики и заводы — рабочим, власть — народу, образование — каждому — вот что дал Ленин советским людям. Он стоял во главе партии, которая последовательно и до конца отстаивала интересы народа. Когда она шла на штурм старого мира, в ее рядах было 400 тысяч человек, сейчас — миллионы. Благодаря Октябрьской революции, благодаря Ленину, белорусский народ взял власть в свои руки, стал хозяином своей страны. В архивах сохранились документы, которые свидетельствуют о том, что Владимир Ильич интересовался судьбой белорусов, помогал в трудные годы налаживать экономику, поднимать культуру республики. Благодаря вождю трудящихся, белорус стал человеком званием, а наша республика «заняла пацэсны пасады між народамі» («ГЕНІЙ РЭВАЛЮЦЫІ»).

История семьи Ивана Юшкевича довольно обычна. Свою трудовую деятельность Иван Францевич начал в начале двадцатого столетия. Был учеником в мастерской у пана Гицкого, через пять лет стал кузнецом, а когда, казалось, наступило относительное благополучие, остался без работы. Уверенность в завтрашнем дне Иван Францевич приобрел только с приходом Советской власти. Вместе с женой они вырастили и воспитали восьмерых детей. Трое из них погибли на войне, остальные пошли по стопам отца, стали рабочими, такими же нужными и уважаемыми, как он, людьми («ДЫНАСТЫЯ КАВАЛЯ ІВАНА ЮШКЕВІЧА»).

К пятидесятилетию Советскойской власти белорусские ученые создают «Историю БССР» в пяти томах. Сегодня со статьёй «БЕЛАРУСКАЯ ГІСТАРЫЧНАЯ НАВУКА» выступает директор Института истории член-корреспондент АН БССР Ніна Каменская. В пятитомном издании авторы отразят богатое прошлое республики. Они расскажут о развитии человеческого общества на территории Белоруссии, о борьбе народа против иноземных и своих национальных поработителей, о переменах, которые произошли после Великой Октябрьской революции. Ученые расскажут и о том, какими тяжелыми были для нас годы гитлеровской оккупации и какую гнусную роль при этом играли белорусские буржуазные националисты.

В Лейпциге на Руссенштрассе возле дома под номером 18 стоит мемориальная доска, на ней надпись по-немецки: «В этом доме в 1900 году были напечатаны первые номера созданной Лениным большевистской газеты «Искра». Возле дома всегда живые цветы». В 1900 году здесь была типография, где издавалась немецкая «Рабочая спортивная газета». Издателем ее был социал-демократ Герман Рау. По просьбе Владимира Ильича Ленина здесь были набраны первые номера большевистской «Искры». Теперь в бывшей типографии музей («ДОМ НА РУССЕНШТРАССЕ»).

Сорок лет звучат на берегах Немана песни в исполнении Делятинской народной хоровой капеллы. Тяжелой и безрадостной была жизнь крестьян в буржуазной Польше, грустными были их песни. Теперь артистов из Делятин знают в Гродно и Минске, Москве и Вильнюсе, Белостоке и Лодзи. Антон Шарецкий, который через пятьдесят лет приехал из Соединенных Штатов в родную деревню, не узнал ее. Десятки односельчан получили высшее образование. Колхозники поют песни о своей счастливой жизни, о своей стране, о человеке, который дал им такую жизнь — о Ленине («МЫ З ДЗЯЛЯЦІ»).

Мінск індустрыяльны.

Фота К. ЯКУБОВІЧА.

НАШЫ КАРЭСПАНДЭНТЫ ПАВЕДАМЛЯЮЦЬ

«РАСКАЖЫЦЕ ПРА ЛЕНІНА»

...Тады была вясна. Рабочы дзень на Пуцілаўскім заводзе пачаўся, як звычайна, рана. Майстар хадзіў нахмураны. «Зноў у цябе брак», — крычаў ён на маладу рабочніцу Веру Блоцкую. Дзяўчына ведала — без штрафу не абыйдзеца. На душы рабілася горка.

У гэты час у цэх шпарка ўвайшлі двое рабочых.
— Дзяўчаты, выходзьце на заводскі двор! — крыкнуў дзён з іх.

Велізарны двор Пуцілаўскага завода запоўнілі рабочыя. Вароты былі зачынены, ля іх стаялі дзяжурныя. На трыбуну, зробленую з драўляных скрынак, падняўся невысокі чалавек. Рабочыя шчыльнай абступілі трыбуну.

«Ленін, Ленін!» — пранеслася па радах.

Ленін пачаў гаварыць. Як зачараваная, стаяла Вера. «Адкуль гэтаму чалавеку так знаёма цяжкае жыццё рабочага чалавека!» — думала яна. Ён гаварыў, а ёй здавалася, што гэта ідзе гутарка іменна аб іх сям'і, іх вёсцы, дзе жылі яе бацькі, бедныя сяляне.

...У вайну каня, апошнюю маёмасць, якая была ў бацькі, забралі. «Так патрабуюць інтарэсы айчыны», — сказаў вясковы староста. У той год памерла маці. Дзяцей засталася сямёра, яна старэйшая. Усе паўгалодныя, паўраздзетыя. І тады бацька сплёў ёй лапці, звіў новыя аборы, перашыў старую матчыну даматканую світку і адправіў «у людзі», да дзядзькі ў Пецярбург. Дзядзька з дапамогай знаёмых уладкаваў на Пуцілаўскі завод. І вось тут яна пазнала, што

рабочым жывецца не лягчэй, што голад і нястача — пастаянныя спадарожнікі працоўнага люду.

Цяпер Вера Іосіфаўна Блоцкая — заслужаная калгасніца. Кожны раз, праходзячы міма помніка Уладзіміру Ільічу Леніну, які стаіць на ўзгорку ў родным калгасе, яна ўспамінае тое, аб чым гаварыў некалі правадыр.

Вера Іосіфаўна вырасціла сямёра дзяцей. Сцяпан стаў інжынерам-паліграфістам, Сяргей — шахцёр, Косця — афіцэр, Святаслаў — студэнт мастацкага вучылішча, Соня — настаўніца, працуе ў суседняй вёсцы, Лена жыве ў горадзе Ябланец у Чэхаславакіі. Толькі Зіны няма ў жывых. Яна прайшла шлях ад Масквы да Варшавы і там загінула. Маці і зараз памятае 1944 год, калі на кароткі час прыязджала Зіна дадому ў пагонах малодшага лейтэнанта медыцынскай службы.

Ціха ў маленькім, акружаным садам доміку Блоцкіх. Соні няма пакуль што са школы. Стос пісьмаў прынёс паштальён ад дзяцей з розных куткоў Радзімы. Адно пісьмо маці пазнае адразу па паштовай марцы. Гэта — ад Лены. А потым прыдзе Соня. Яна прачытае пісьмы, а маці будзе слухаць і непрыкметна для дачкі ражком хусткі выціраць набегшую слязу.

...У маленькі домік Блоцкіх часта заходзяць гаманлівыя дзеці ў чырвоных галштыках.

— Раскажыце, бабулька, пра Леніна, — просяць яны Веру Іосіфаўну.

Вёска Юравічы,
Калінкавіцкі раён.

Ул. СМОЛЯР.

Яны стаялі за кулісамі, чакаючы свайго выхаду, і з заідрацю прыслухоўваліся да воплескаў, што быццам хвалі дакатваліся сюды з залы.

Калі ўчора яны ўбачылі гэты вялікі дом культуры, паглядзелі на дзесяткі машын, што прывезлі ў Баранавічы на агляд сэмдзейных артыстаў з усёй вобласці, дык шмат каму захацелася, каб шэфэр тут жа павярнуў руля і павёз іх дадому. Але потым пакрысе асвойталіся, аглядзеліся, паслухалі, як тут спяваюць, і зусім асмалелі: «А мы хіба горшыя? Хай і нашы песні людзі паслухаюць». Але чым бліжэй да выхаду на сцэну, тым менш заставалася тае смеласці. Эх, каб гэта дома! Там і ў іх ёсць свая слава, хор даўно ўжо вядомы на ўсю акругу. Ад запрашэнняў адбою няма.

Ну, вось і іх чарга. Вядучы, зазірнуўшы ў паперку, аб'явіў нумар. Здалёк, ледзь не ад самага выхаду, пачуліся рэдкія хлапкі. Відаць, сядзіць там нехта з землякоў. А мо' гэта іх шэфэр? Аб'яваў жа хлопец, што прабецца ў залу, каб паслухаць.

На сцэну выйшлі ўсе шаснаццаць, сталі, падраўняліся. І ў гэты момант пагасла святло. Здаралася такое ў першыя пасляваенныя гады. У зале зашумелі, сям-там з'явіліся дрыготкія агеньчыкі запалак, па сцэне заслізгалі промікі кішчынных ліхтарыкаў. «Вось табе і праспявалі!» Хтосьці памкнуўся пайсці са сцэны. «Ат, якія там спеы!» Але чаму б і не? Калі ўспомніць вечары над Нёманам...

У цёмную залу палілася песня. Яна была празрыстая, як нёманская вада, лёгкая, як туман, што сцеліцца над лугам, звонкая, як рэха. Зала прыціхла, маўчала, баючыся пралусціць гук, слова, баючыся, што скончыцца гэта чараўніцтва.

Калі зноў запалілася святло, да артыстаў на сцэну прыйшоў усхваляваны Генадзь Цітовіч:

— Што вы за людзі? Адкуль вы?
Гэта было ў 1948 годзе.

ВЯСНОЙ Нёман выходзіць са спадзістых у гэтых мясцінах берагоў, разліваецца морам, дабіраецца да лесу, што сінеў удалечыні, падступае да крайніх хат Дзяляцін, і яны з замілаваннем глядзяцца ў яго люстраную роўнядзь. З даўніх часоў рака карміла тых, хто сяліўся па яе берагах, давала працу, вучыла спяваць вольныя, як сам Нёман, песні. «Спыніце ў нашых мясцінах любога чалавека, папрасіце спець песню — заспявае», — жартуюць у Дзяляцічах.

У даўнія змрочныя часы песня была ўцехай абяздоленых, у яе народ укладваў і сваю горкую тугу, і свае светлыя мары. У полі яе спявалі жніе, ноччу ля вогнішча — рыбакі. Адштурхнуўшыся прысам ад берага, адпраўляючыся ў далёкі шлях, зацягвалі плятагонны. Вось такія людзі і сталі першымі артыстамі хору, які нарадзіўся ў Дзяляцічах сорак год назад. Як непадобны былі першыя канцэрты жменькі аматараў на выступленні народнай харавой капэлы, якую вядоўца цяпер у Гродна і Мінску, Вільнюсе і Маскве, Лодзі і Беластоку. Як не падобны былі даўнейшыя артысты, апранутыя ў лапці і даматкавыя святкі на сённяшніх спевакоў у чорных гарнітурах і белых кашулях, на сляваках, для якіх па спецыяльным заказе шыюцца прыгожыя беларускія нацыянальныя касцюмы.

Першым артыстам пры-

ходзілася цяжка. Песні на беларускай мове забараняліся. Але іх спявалі тайца, у лесе або, сплаўляючы караваны, на плятах. З-за кардону, з Савецкай Беларусі, разам са словамі прауды, даходзілі песні — «Широка страна моя родная», «По долинам и по взгорьям», «Катюша».

Першыя харысты былі яшчэ і драматычнымі артыстамі. У спектаклях, якія ставіліся ў якой-небудзь сялянскай хаце або проста пад адкрытым небам, усё часцей пачынаў гучаць заклік да барацьбы. Зразумеўла, што ад спектакляў, які ад песень паліцыя не магла прыйсці ў захваленне. Доўга рэпэціравалі аматары тэатра драмы Які Купалы «Раскіданае гняздо», але надзеі, што яе ўдзель-

нараджэнне хору. Цітовіч, як калісьці Рыгор Раманавіч Шырма, хадзіў ад вёскі да вёскі ў пошуках не знойдзенай народнай песні, не адкрытага самабытнага таленту. Не змог ён прайсці міма дзяляціцкіх самародкаў. Будучы кіраўнік Беларускага дзяржаўнага ансамбля стаў дырыжорам сельскага хору. Ён па некалькі разоў у месяц прыязджаў з Гродна, дзе тады працаваў, рэпэціраваў часам да позняй ночы, але ніколі ні ад каго з артыстаў не пачуў ніводнай скаргі. Для ўдзельнікаў хору гэта была першая сапраўдная музычная навука, і яны былі ўдзячны чалавеку, які дзяліўся з імі сваімі ведамі, вучыў іх.

З любоўю, якой можна пазайздросціць, успаміна-

глядаюць няшчасныя і абяздоленыя?

Антон Шарэцкага, які пасля больш як пяцідзесяцігадовай разлукі пабываў на Радзіме, больш ужо ніхто не падмане, а ў зручным выпадку ён і сам можа раскажаць, як расквітнела яго бацькаўшыня.

— Аднойчы ідзем мы з дзядзькам па беразе Нёмана, аб жыцці гаворым, — раскажае Анатоль Шарэцкі. — Бачым, выплывае з-за павароту буксірныя цеплаход, а за ім на трасе плыты цягнуцца. Пачаў дзядзька лічыць іх ды абіўся. Буксір ужо за другім паваротам схваўся, а караван не канчаецца, і толькі на апошнім плыце мы ўбачылі трох плятагонаў. Сядзяць сабе пакурваюць, па баках пазіраюць. Не вытрымаў мой дзядзька:

— Гэй! — закрычаў ён. — Вы што, катаецеся ці працуеце?

— Працуем, — спакойна адказаў плытагон.

— Дык чаго ж вы сядзіце?

— А што нам — танцаваць загадаеш? Буксір цягне, караван плыве.

Доўга потым дзядзька не мог супакоіцца.

— Дажылі людзі, — усё паўтараў ён. — Колькі я калісьці тут плытоў правёў. Так, бывала, напрацуешся, пакуль да месца яго сплывіш, што ледзь назад прыцягнешся. А гэта ж не работа, а санаторый.

— Бачылі помнік партызанам, што стаіць у скверыку? — спытаў у мяне Анатоль Шарэцкі. — Прыгожы. Такі не ў кожнай вёсцы сустранеш. Падарунак!

— Чый?

— А гэта ўжо, можна сказаць, гісторыя. Жыве тут у нас Ганна Грос. У вайну была партызанкай, цяпер звеняла па льну. Нядаўна мы яе віншавалі: ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга атрымала. Дык ёсць два сыны ў яе. Адзін стаў скульптарам. Гэта ён і зрабіў падарунак аднавяскоўцам. Мы каля гэтага помніка хочам мемарыяльную дошку ўстанавіць і ўвечываць імяны нашых таварышаў, якія загінулі ў другой сусветнай вайне, абараняючы сваю волю. Гэта гісторыя вельмі усхвалявала нашага госця са Злучаных Штатаў: «Глядзі ты, якімі вялікімі людзьмі сталі мае землякі. Навэт свае скульптары ёсць».

А што тут даўнага, калі з адной плыты ў Дзяляцічах атрымалі вышэйшую адукацыю восемдзесят чалавек. Многія сталі ўрачамі, інжынерамі, настаўнікамі, раз'ехаліся па краіне.

ШТО вы за людзі? — спытаў некалі ў харыстаў Генадзь Цітовіч. — Чым займаецеся? Тады іх было толькі шаснаццаць — цяпер у капэле больш чым пяцьдзесят чалавек.

Пачынаць расказ аб удзельніках можна са старшынні калгаса Яўгена Аляшкевіча. Ён тут, відаць, на ўсе рукі майстар: і ў хоры спявае, і ў інстытуце займаецца, і гаспадаркай кіруе нядражна.

Многа год спявае ў капэле Лідзія Бушма, загадчыца калгаснага клуба і бібліятэкі, дырэктар школы Мікалай Кулеш, аграном і намеснік старшынні Ганна Хачановіч, паляводы, механізатары, жывёлаводы. Дарэчы, кіруе капэлай цяпер вучаніца Ардаліцкага Марыя Дароніна.

Толькі што капэла вярнулася з абласнога агляду мастацкай самадзейнасці. Выступленне прайшло, як заўсёды, з поспехам. Летам артысты з Дзяляціч пачадуць у Мінск, дзе будуць выступаць самыя лепшыя самадзейныя калектывы.

Д. ЧАРКАСАВА.

РАСКАЗВАЮЦЬ КНІГІ...

Дзяржаўная бібліятэка СССР імя У. І. Леніна падрыхтавала выстаўку, прысвечаную дасягненням Беларускай ССР. На адным са стэндаў прадстаўлена шмат кніг аб культурным жыцці рэспублікі. Сярод іх кніга Г. Кованцавай і Я. Мазуравай «Беларуская ССР — рэспубліка высокай культуры», У. Бармічава «У адзінай сям'і братніх культур» і інш. Аб тым, якую ролю адыгрывае наша рэспубліка на міжнароднай арэне, расказваюць кнігі «Беларуская ССР у міжнародных адносінах» В. Калбасіна і «БССР — член ЮНЕСКО».

З вялікай цікавасцю знаёмяцца наведвальнікі з картай Беларусі, на якой нанесены важнейшыя новабудовы рэспублікі. Значнае месца адводзіцца матэрыялам пра гераізм беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны і ў час мірнага будаўніцтва.

ДАНІНА ПАВАГІ

У першым нумары львоўскага часопіса «Жовтень» за гэты год была змешчана вялікая нізка вершаў беларускіх паэтаў. У другім нумары «Жовтень» зноў прадставіў больш паўтара дзесятка старонак нашай паэзіі. На гэты раз часопіс аддаў даніну павагі паміж класіка беларускай літаратуры, шчырага сябра украінскага народа Максіма Багдановіча.

У часопісе — у раздзеле «Са скарбінцы сусветнай паэзіі» — змешчаны вялікі артыкул дацэнта Львоўскага ўніверсітэта І. Дзенісюка пра М. Багдановіча пад назвай «Святло высокай зоркі». Услед за артыкулам надрукаваны 31 верш М. Багдановіча, аб'яднаных агульным загаловам «Смолоскіп серця» — «Факел сэрца».

Нізка вершаў М. Багдановіча багата ілюстравана.

ДНІ БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ

Сёлета ў маі адбудуцца Дні беларускай культуры ў Францыі. Да іх актыўна рытуецца і Саюз мастакоў БССР.

Нядаўна закончана фарміраванне выстаўкі станковай і кніжнай графікі, якую ўбачаць у Дні беларускай культуры французскія гледачы. Каля ста графічных лістоў раскажуць ім пра сённяшняе і мінулае нашай рэспублікі, пра змаганне беларускага народа супраць фашысцкіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай, пра эканамічны і культурны ўздым Савецкай Беларусі.

У НОТЫНГЕМ

Неўзабаве ў англійскі горад Нотынгем будзе накіравана выстаўка твораў беларускага савецкага жывапісу. Англійскія гледачы пазнаёмяцца з творами мастакоў В. Цвірко, А. Малішэўскага, І. Ахрэмычка, В. Жолтак, П. Крохалева, М. Савіцкага і іншых. Усяго на выстаўцы будзе экспанавана каля пяцідзесяці работ.

Канцэрт юных. Фотаэцюд Ул. Кітаса.

МЫ З ДЗЯЛЯЦІЧА

паставіць, было мала. Вырасшылі зрабіць прэм'ерай генеральную рэпетыцыю. Пакуль ездзілі ў паліцыю за дазволам, які так і не быў атрыманы, жыхары Дзяляціч глядзелі выдатную п'есу Які Купалы.

Даўно ўсё гэта было. Колькі разоў з тых часоў разліваўся Нёман, буйнымі цветам буйлі каля хат бэз і чаромха, сумныя і радасныя падзеі адбываліся ў Дзяляцічах. Многа мог бы ўспомніць з мінулага стары плятагон, адзін з першых удзельнікаў хору Іван Лыч Клімовіч. Але і ён з большай ахвотай гаворыць аб сучасным.

— Хіба жылі мы рэней? Хіба такія песні спявалі? Толькі цяпер яны загучалі ў поўную сілу. У рэпертуары капэлы ёсць песні ўсіх народаў Савецкага Саюза, творы Манюшкі і Шапэна, але самае галоўнае месца займаюць нашы родныя беларускія песні. Мы спяваем аб Радзіме, аб Леніну, аб шчаслівым калгасным жыцці і, канешне, аб бацьку-Нёману.

І аб сабе я скажу крышчу. Мне калісьці заідросцілі таварышы, што ўмеў чытаць і пісаць, бо па тых часах і гэта было вялікім шчасцем. А адзін з маіх сьмяноў скончыў медыцынскую акадэмію ў Маскве, абараніў дысертацыю, стаў вучоным. Другога сына, старэйшага, паклікала мора. Ён інжынер, плавае на рыбалоўным судне на Балтыцы.

ЗТАГО самага вечара на аглядзе мастацкай самадзейнасці ў Баранавічах, калі на сцэну да збятэжыхных і крыху перапалохных уласным поспехам артыстаў падняўся Генадзь Цітовіч, пачалося другое

юць харысты і свайго та-ступнага кіраўніка — Ардэліцкага, чалавека бязмежна адданага песні, той справе, якую ён рабіў. Пад яго кіраўніцтвам хор дасягнуў высокага майстэрства. У сувязі з трыццацігадовым юбілеем, калі разам з ішчымі гасцямі з Мінска на ўрачыстасці прыязджаў сам Рыгор Раманавіч Шырма, хору было прысвоена званне народнай харавой капэлы. Яе ўжо не сорама было паказаць нават за мяжой. У Польскай Народнай Рэспубліцы, куды капэла прыехала з канцэртамі, усе выступленні праходзілі з трыумфам і толькі адно хвалявала слухачоў: няўжо спевакі, якія так усхвалявалі іх, калгаснікі?

— А ці не падстаўныя артысты вы? — з недаверам пыталі яны ў харыстаў.

І ты са смехам, каб даказаць сваё паходжэнне, паказвалі цікаўным рукі, шурпатыя і мазолістыя ад работы.

— Мы спяваем у вольны час, у свята. А днём нашы месцы на фермах, у полі, у майстэрнях.

ЗДЫМКІ, дзе ўдзельнікі капэлы, выступаўшыя ў Маскве, сфатаграфаваны на фоне Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі, Анатоль Шарэцкі прывёз у вёску спецыяльна для дзядзькі са Злучаных Штатаў Амерыкі, які гасціў тады ў Дзяляцічах.

— Мне хацелася, каб не толькі ён сам убачыў, якія жыццярэдасныя нашы людзі, але паказаў і таму паклёпніку за мяжой, які перасцерагаў яго ад пазездкі дадому. Хіба так вы-

ШЕРАД СЛАЎНЫМ ЮБІЛЕЕМ

Орша — старадаўні горад. Сёлета разам з Мінскам яна адзначае сваё дзевяцісотгоддзе. Першы раз Орша ўпамінаецца ў летапісу 1067 года. Але гэта не дакладная дата нараджэння горада. У 1781 годзе Оршы быў прысвоены герб, верхняя частка яго ўяўляла сабой палову расійскага герба, а ў ніжняй частцы, як сведчыць грамата, выдана ў сувязі з гэтай падзеяй, «...в голубом поле пять стрел, потому что сей город построен еще древними скифами, которые таковым оружием похвально действовали...»

На працягу ўсёй сваёй гісторыі Орша не раз пераходзіла з рук у рукі. То горад належаў Кіеўскаму княству, то Смаленскаму, то Полацкаму, то Літоўскаму, то Польскаму.

У 1772 годзе Расія вярнула сабе частку беларускіх зямель, у тым ліку і Оршу. Горад крышку акрыяў. Але наступіў 1812 знішчальны год, і аршанцам зноў давялося брацца за зброю. Як і іншыя беларускія гарады, Орша была ўшчэнт зруйнавана напалеонаўскімі войскамі, асабліва пры адступленні. Доўгі час горад знаходзіўся ў запустенні. Але размяшчаны на скрыжаванні важных гандлёвых шляхоў, горад зноў становіўся на ногі: адбудоўваўся, абрастаў рамесніцкімі прадпрыемствамі, наладжваў гандаль з суседзямі.

У 1841 годзе ў Оршы была адна бальніца на некалькі месц

і адно пачатковае аднагодовае вучылішча. Затое мелася 15 цэркваў, касцёлаў і синагог і 34 карчмы.

У 1871 годзе будуюцца Маскоўска-Брэсцкая, а ў 1902 годзе Віцебска-Жлобінская чыгункі. Гэта, вядома, было вялікім стымулам для развіцця горада. Павялічылася і колькасць насельніцтва. Але культура Оршы не дужа ўзнялася. Царскі ўрад па-свойму вучыў аршанцаў розуму. Напрыклад, у 1913 годзе на народную асвету было выдаткавана 4393 рублі 27 капеек, а на ўтрыманне паліцыі—9323 рублі 65 капеек.

Пад уплывам рэвалюцыйнага руху рабочага класа Расіі і цяжкіх умоў жыцця аршанцы ўзнімаліся на барацьбу з прыгнётам. У Оршы ствараліся рабочыя гурткі і камітэты. Мясцовая група РСДРП арганізоўвае рэвалюцыйныя выступленні рабочых Оршы і сялян навакольных вёсак у перыяд першай рускай рэвалюцыі 1905—1907 гадоў. Калі паліцыя арганізавала крывавае яўрэйскае пагромы, чорнай сотні быў дадзены рашучы адпор.

У час падрыхтоўкі і правядзення Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі рабочыя Оршы разам з большавікамі выступалі супраць Часовага ўрада пад лозунгам: «Уся ўлада Саветам!» Аршанцы заблакіравалі чыгуначны вузел і не прапускарлі ў Петраград і ў Маскву эшалоны з царскімі войскамі, якія спяшаліся на

выратаванне ўлады капіталістаў.

Пасля разгрому контррэвалюцыйнага эканоміка Оршы аказалася ў вельмі цяжкім становішчы. У пачатку 1921 года дзейнічала менш паловы прадпрыемстваў, ды і тыя працавалі з перабоямі. Не хапала сыравіны, паліва, хлеба. Але і ў гэтых цяжкіх умовах жыццё горада пачало нармалізавацца. Ужо ў 1922 годзе была пабудавана чыгунка Орша—Унеча, у 1926 годзе—Орша—Лепель. Аршанская станцыя ператваралася ў буйны чыгуначны вузел. Будуюцца вялікі лесопільны завод, пачынае працаваць гарадская электрастанцыя. Да дзесятай гадавіны Кастрычніцкага прамысловасць горада пераўзыхла дарэвалюцыйны ўзровень.

У гады пяцігодкаў у Оршы вырастаюць буйныя прадпрыемствы: Белдрэс, ільнокамбінат, мясакамбінат, сілікатны завод.

У чэрвені 1941 года Оршу, як і многія гарады нашай Радзімы, фашысты пачалі бамбіць у першы ж дзень вайны. Неўзабаве яны ўварваліся ў горад, але гаспадарамі яго не сталі. Пад іх нагамі гарэла зямля. Прыкладам мужнасці аршанцаў служыць легендарны подзвіг інжынера Канстанціна Заслонова.

Жахлівы выгляд меў горад 27 чэрвеня 1944 года, калі апошні фашыст быў выбіты з Оршы. Руіна на руіне. Полымя,

дым, смурод... Давялося пачынаць усё спачатку.

А цяпер?

Сказаць, што горад залячыў свае раны, мала. Гэта зусім новы горад.

Калісьці лічылі, што ад станцыі Орша да горада каля пяці верст. Паміж горадам і станцыяй расцілаўся пустырь. Цяпер станцыя, не перасяляючыся са свайго насаджанага месца, апынулася ў горадзе. Чыгуначны пасёлак пакрочыў да горада, а горад да пасёлка. І яны зліліся.

Гэтак аб'яднанню ў значнай меры дапамог завод швейных машын, пабудаваны паміж горадам і станцыяй пасля вайны. Завод самы малады ў Оршы. Ён выпусціў сваю першую прадукцыю ў 1953 годзе, але яго ўжо ведаюць далёка за межамі Беларусі. Ён выпускае швейныя машыны прамысловага напрамку.

Далей, ля моста праз раку Аршыцу, красуецца завод «Чырвоны барацьбіт». Некалі гэта была «железодзельная мастерская Славінскага». А сёння звышдакладныя станкі завода ведаюць у многіх замежных краінах.

Пераехаўшы мост і павярнуўшы налева, можна трапіць у дом адпачынку «Орша». Тут у асноўным бары адпачываюць, набіраюцца сіл сотні рабочых Оршы і іншых гарадоў і пасёлкаў рэспублікі.

На правым беразе Дняпра, на колішнім лузе, вырасла ад-

но з самых буйных прадпрыемстваў рэспублікі — ільнокамбінат. Былая брудная не замощаная Шклоўская вуліца, якая вядзе сюды ад цэнтра горада, паступова ператваралася ў праспект Тэкстыльчыкаў. Праспект яшчэ недабудаваны, але ўсё настойлівей ён прабіваецца да цэнтра.

Бліжэйшым суседам ільнокамбіната з'яўляецца мясакамбінат, пушчаны ў 1930 годзе. Гэта першае такое прадпрыемства рэспублікі і адзін з дзесяці мясакамбінатаў, пабудаваных у той час у Савецкім Саюзе.

Неўзабаве ў гэтых двух волатаў з'явіцца суд: побач пачалося будаўніцтва завода жалезабетонных канструкцый.

У Оршы працуе звыш паўсотні прадпрыемстваў рознага профілю. Колькасць іх расце з кожным годам.

У горадзе добрая гасцініца. Будуюцца яшчэ адна, сяміпавярховая. Есць кінатэатр, стадыён, шмат клубаў, бібліятэк. Выдаецца адна са старэйшых газет Беларусі—«Ленінскі прызыў». На маляўнічых берагах Дняпра ў сасновым лясах размяшчаюцца шматлікія піянерскія лагеры і прафілакторы.

Па морях і акіянах ходзіць велізарны цеплаход ціхаакіянскага паракходства, які носіць імя горада—«Орша».

Уладзімір КОРБАН.

НА ЗДЫМКУ: цэнтральная плошча Оршы.

Анатоль Цярэшка нарадзіўся ў 1937 годзе ў вёсцы Бранава, што на Случчыне. Скончыў Беларускае політэхнічнае інстытут, дзе атрымаў спецыяльнасць інжынера-будаўніка. Быў пасланы як спецыяліст у Эфіопію. Там ён знаходзіцца і зараз. Адтуль, з далёкага афрыканскага горада Асаба, ён прыслаў гэтыя вершы.

Анатоль ЦЯРЭШКА

ВЯСНА

Чарада птушак высокая ў небе праплыла на поўнач.

З сэрца майго ўспыхнула самае цёплае прывітанне.

Яно ўзмахнула крыламі і прыстроілася за чарадой...

Прымі яго, Мая Беларусь.

ВЯРБЛЮД

Банальнае —

Карабель пустыні.

Не!

Гаспадар пустэльні,

Дзе вецер пякельны.

Дзе колер пастэльны —

Яшчэ банальней.

Можа лепш проста:

Сябра чалавека,

Жыццё чалавека,

Тое ж, што для палешука

карова,

Тое ж, што для палешука

зімою

дровы...

Без патэтыкі,

Без лішніх фраз —

Вярблюд для пустэльніка,

Што бестурботнасць для нас.

Валентин БЕРЕЖКОВ

С ДИПЛОМАТИЧЕСКОЙ МИССИЕЙ В

[Продолжение. Начало в №№ 1—4, 6, 7, 9, 11—13].

Между прочим, Гаспар принадлежал к числу тех немногих деловых людей третьего рейха, которые предупреждали нас о нависшей опасности, о необходимости бдительности и осторожности, хотя и не говорили ничего конкретного о скором нападении Гитлера на Советский Союз.

Мы старались использовать временную нормализацию отношений с гитлеровской Германией, чтобы вырвать из лап гестапо прогрессивных писателей, ученых, видных антифашистов, деятелей коммунистического движения. И в Берлине и в Москве немцы часто обращались с просьбой разрешить выезд в рейх того или иного лица. Некоторые из этих людей гитлеровцев особенно интересовали, и в тех случаях, когда советская сторона считала возможным удовлетворить подобные просьбы, нами выдвигались контртребования об отправке в Советский Союз тех, кого мы хотели выволочить. Таким образом были освобождены многие антифашисты, в том числе бывшие бойцы Интернациональной бригады в Испании, захваченные гитлеровцами во Франции.

Однако добиваться этого порой приходилось месяцами и притом не всегда успешно. Мы, например, так и не смогли по-

лучить от немцев согласия на отправку в Советский Союз всемирно известного французского физика Поля Ланжевена. Были все основания опасаться за жизнь этого талантливого ученого и видного прогрессивного деятеля. В 1935 году Ланжевен участвовал в Народном фронте во Франции, был избран почетным членом Академии наук СССР и никогда не скрывал своих антифашистских убеждений.

Этого гитлеровцы ему не простили. На наши многократные запросы министерство иностранных дел Германии сперва отвечало, будто Ланжевен не может разрыться, а затем откровенно заявило, что поскольку Ланжевен занимался не только наукой, но и «враждебной Германии» деятельностью, компетентные германские власти отказываются его нам передать. Чтобы добиться освобождения Ланжевена, мы даже задерживали какого-то субъекта, выдачу которого настойчиво требовали немцы. Но и это не помогло. Ланжевен так и остался в руках гитлеровцев. В конце 1941 года он был арестован и брошен в тюрьму, а позднее отправлен в город Труа под надзор гестапо. Его жизнь могла окончиться трагически, но с помощью бойцов движения Сопротивления Ланжевену удалось бежать в нейтральную Швейцарию. После освобождения Франции в 1944 году Ланжевен вернулся

в Париж и вступил в Коммунистическую партию. Он умер в 1946 году и похоронен в Пантеоне как национальный герой...

Длительные переговоры, которые наше посольство в Берлине вело в начале 1941 года с целью освобождения Жана-Ришара Блока — видного французского писателя-коммуниста, увенчались успехом. Помню, как я был взволнован, когда ранней весной 1941 года встретил Ж.-Р. Блока на вокзале Фридрихштрассе в Берлине. Перед моим мысленным взором и сейчас стоит невысокая фигура сильно исхудавшего человека с коричневым саквояжем и пледом в руке. Высокий лоб, выразительные глаза, подвижное лицо и печальная улыбка — таким я увидел его, когда он сделал свой первый шаг на свободу. Сопровождавший Блока агент гестапо в штатском сдал его мне, как говорится, с рук на руки и деловито попросил расписаться на квитанции, словно речь шла о багаже. Мы отвезли Ж.-Р. Блока в посольство, где для него была приготовлена комната. А на следующий день группа советских дипломатов провожала его с Восточного вокзала в Москву. Он шутил, смеялся, был рад, что уезжает в Советский Союз.

Жан-Ришар Блок — большой друг Ромена Роллана и Луи Арагона, находясь во время войны в Советском Союзе, многое сделал для мобилизации мировой прогрессивной общественности на борьбу против фашистской чумы. Он публиковал в советской и зарубежной прессе страстные обличительные статьи, часто выступал по радио с призывами к бойцам Сопротивления усилить удары по врагу. После войны Ж.-Р. Блок вернулся во Францию, где и умер в 1947 году.

ТРЕВОЖНЫЕ СИГНАЛЫ

На протяжении нескольких месяцев, мы, работники посольства, видели, как в Германии неуклонно проводятся мероприятия, явно направленные на подготовку операции на Восточном фронте. Об этих приготовлениях свидетельствовала информация, поступавшая в посольство из разных источников.

Прежде всего ее доставляли нам наши друзья в самой Германии. Мы знали, что в нацистском рейхе, в том числе и в Берлине, в глубоком подполье действуют антифашистские группы «Красная капелла», группа Раби и другие. Преодолевая невероятные трудности, порой рискуя жизнью, немецкие антифашисты находили пути для того, чтобы предупредить Советский Союз о нависшей над ним опасности. Они передавали важную информацию, говорившую об угрожающем положении, сложившемся у границ Советского Союза, о подготовке нападения гитлеровской Германии на нашу страну.

В середине февраля в советское консульство в Берлине явился немецкий типографский рабочий. Он принес с собой экземпляр русско-немецкого разговорника, печатавшегося массовым тиражом. Содержание разговорника не оставляло сомнений в том, для каких целей он предназначался. Там можно было, например, прочесть такие фразы на русском языке, но набранные латинским шрифтом: «Где председатель колхоза?», «Ты коммунист?», «Как зовут секретаря райкома?», «Руки вверх!», «Буду стрелять!», «Сдавайся!» и тому подобное. Разговорник был сразу же переслан в Москву.

[Продолжение следует].

Нататкі натураліста

ПТУШЫНЫ ВЫРАЙ

Красавік расціпаў глыбокія снягі, ператварыў суметы ў ручайкі, зрабіў паўнаводнымі рэкі, азёры. Над прасторамі зашумела прыгажуня-вясна. Прырода зноў пачала сваё адвечнае абнаўленне. Пад сонцам ажывае кожны карнічык. Красавік залатымі сонечнымі ключамі адмыкае кладукі з рознакаляровымі кветкамі-вяснянкамі. На ўзгорках цвітуць падбел, першацвет, гусіная цыбуля. Фіялетавамі вянкамі ўспыхвае сон-трава, рассыпаліся па палянках зорачкі-медуныцы. А побач—незабудкі, пралескі. Бэзавымі суквеццямі стаяць кусты брызгліны. Спяшаюцца яны закончыць вегетацыю, пакуль у лесе дастаткова святла і густая лістота не схавала сонца. Вясна разрывае восенскую ўпакоўку пупышак вярбы, чаромкі, агрэсту, парэчак...

У чыстым небе разлівае па наваколлі пераліўныя песні жаўрук. Ён то зніжаецца да самай зямлі, то зноў набірае вышыню, спяваючы гімн вясне. Каля шпакоўняў завіхаюцца добрамыслівыя шпакі, якія сваім прылётам адкрылі блакітныя сцяжыні для чарговага вярба—берасцянак, мухалавак.

А ўсё ж такі першымі вясну прынеслі на крылах бойкія гракі. Вось яны злятаюцца на раллю і цёмна-жоўтымі дзюбамі ачышчаюць глебу ад шкодных слізнякоў. Ласкава спявае вясёлыя куплеты аўсянка. Зімой яна трымалася каля жылля чалавека, разам з сініцамі, вераб'ямі. З глыбіні лесу нясецца працяжны гук, які нагадвае рытмічны скрып вялікай струны — дррррр — дрррр — дррр! Цікаўнасць да гэтых незвычайных гукіў адводзіць вас крыху ўбок, і на адным з сухіх дрэваў вы заўважаеце самога «музыканта»—вялікага прысцяга дзятла. Лясны барабанчык па-свойму віншуе пачатак вясны. Гэта ён для сваёй сяброўкі так спрытна выбівае касцістай дзюбай аб сухастойну барабанную, гучную музыку.

На палянках квокчуць курапаткі. Франтаватыя самцы пакрыты белымі «іскрынкамі». Шчокі і горла — аранжавыя, бровы—чырвоныя, боцікі—жоўтыя. Такое ўбранне яны носяць толькі ў перыяд такавання. На сонечных прагадзінах,

дзе пахне вільгацю і брусіцамі, можна ўбачыць балет цецерукоў. У ціхае надвор'е іх чужыя пачушчэ здалёку. Яшчэ на досвітку пачынаюць фестываль вясновай песні і прыгажуня-глушыцы. Спачатку певень ускочыць на сук дрэва і адтуль падае голас: вжык-вжык. Прыслухаецеся, і здаецца, што хтосьці сыпле ў пустое металічнае вядро цяжкія кроплі вады.

Сонца ўзнялося, добра прыгрэла зямлю. Глушыцы злятаюцца на мяккі мох, распускаюць веерам хвост. Раскінуўшы і прыпусціўшы крылы, яны тупаюць нагамі, лапочуць, танцуюць і спяваюць.

Красавік — месяц масавага прылёту птушак. Каля рэк вясёлымі чародамі лятаюць зуйкі, перавозчыкі, чарназобкі... Надвячоркам над мохавымі балотамі меладычна свішчуць краншнэпы, крычаць вальдшнепы. Гнёзды дзёрзкіх кнігавак звычайна размешчаны на вільготных берагах азёр і лугавінах, сярод невысокага травастоя, часам зусім блізка ад вады. Нягледзячы на пахаладанні, яны амаль адразу пасля падбору месца адкладваюць яйкі.

У паветры стаіць суцэльны свіст і шум пералётных гасцей. З Германіі, Францыі, Італіі, Аўстрыі, Венгрыі, Бельгіі, Англіі яны вяртаюцца на леташнія абжыттыя вадаёмы, балотныя купіны, пухліныя імхі баравых прагалін, узмежкі, пералескі. Адмяраючы крок за крокам, пешшу дыбае з Афрыкі пануры драч. Яму трэба прайсці тысячы кіламетраў. Толькі прыродныя перашкоды—рэкі, моры, вялікія лясы і высокія горы—прымушаюць яго ўзляцець. Ад зялёных лугоў і гарачых нільскіх далін—адтуль, дзе растуць пышныя пальмы, дзе з сонцам гуляе марскі прыбой, дадому паслядоўна вяслююць буслы, сіваваронкі, івалгі...

Ускраіна балота. На шапках купін з'явіўся чорнагалюў, прабіваецца да святла ржавымі лісточкамі дурнап'янавы багун. Сярод імхоў чырвонымі пацеркамі пераліваюцца леташнія жураіны. Здалёку чуецца гучны крык журавоў, якіх прывёў на радзіму стары вопытны важак. Відаць, у гэтых топкіх

мясцінах ён праводзіць не адну вясну. Журавы—выключна балотныя птушкі. Гнёзды яны робяць на высокім купі, адкуль добра бачна ўсё наваколле. Тут, у журавінавых імхах, балотныя «гарністы» і знаходзяць патрэбны корм.

У час красавіцкага пералёту ўсе блакітныя маршруты запоўнены бяскопай мітуснёй крылатых перасяленцаў. Удзень і ўначы ляцяць да нас транзітныя падарожнікі. Неспакойна і весела на птушыных кірмашах. Грымяць акорды драздоў, пераліўныя мелодыі берасцянак, строкат дзятлаў, буркатанне туркоў. Задаволеныя целыней, спыніліся ў аляшніку і вядуць пераклічку зелянушкі.

Пасля далёкага рэйсу на вершалінах соснаў і елак адпачываюць чапурыстыя ўдоды. Для сітавак, пеначак, гарыхвостак, канаплянак даўно ззаду засталіся дарожныя пакуты. Калі ў сакавіку галоўны прысцяг песні належаў жаўруку і шпаку, то зараз яны ўступаюць берасцянкам, пецым драздам, галубам... Вяснаму дню, сонцу і пеплыні дорыць свае напывы крылатае царства.

Яшчэ жаўрукі льюць з паднябесся першыя песні, а ў лагчынах, разразаючы трапяткую смугу шэрых ранішніх туманаў, пралятаюць доўгія чароды гаманлівых гусей. На адкрытых вадаёмах, каля азёр і ў затоках яны адпачываюць і набраўшыся новых сіл, ляцяць далей. Тут жа, у чаротах, пераклікаюцца качкі, пасвістаюць кулікі, над люстраной роўнядзю вод праводзяць агледзіны чаплі, скапа і зімародкі—спрытныя майстры рыбнай лоўлі. Ад світаня і да цямна над шырокімі плёсамі праносяцца крыжанкі, шыраканоскі, гогалі, крохалі, лысухі, траскункі.

Рознагалосы вэрхал бывае асабліва гучны, калі ўстрыжаныя вадаплаўныя птушкі пакідаюць свае «пасадачныя пляцоўкі» і ўзнімаюцца ў паветраны акіян.

Пазней за ўсіх прыляцяць ластаўкі, салаўі, стрыжы, івалгі, сіваваронкі, перапёлкі. Вясна... Граюць, грымяць над абуджанай зямлёй чароўныя песні вясенняга выраю.

Ул. БУТАРАУ.

АЭРОФЛОТ

В БЛИЖАЙШЕЕ ВРЕМЯ ВОЗДУШНЫЙ
ЭКСПРЕСС «ТУ-114» НАЧИНАЕТ
РЕГУЛЯРНЫЕ ПОЛЕТЫ ПО АВИАЛИНИИ
МОСКВА—НЬЮ-ЙорК.
РЕЙСЫ — РАЗ В НЕДЕЛЮ.
НА БОРТУ — КОМФОРТ, БЛЮДА
РУССКОЙ КУХНИ.
СТОИМОСТЬ АВИАБИЛЕТОВ:
В 1-м КЛАССЕ — 525 РУБЛЕЙ 60 КОПЕЕК
(583,9 ДОЛЛАРА), В ТУРИСТСКОМ
КЛАССЕ — 345 РУБЛЕЙ 80 КОПЕЕК
(384,2 ДОЛЛАРА).

NEW LINE TO OPEN SOON WEEKLY FLIGHTS
MOSCOW-NEW YORK IN ONE OF AEROFLOT'S COM-
FORTABLE TU-114S
1st AND TOURIST CLASSES
FARES: 1st CLASS—525 ROUBLES 60 KOP.
(583.90 DOLLARS);
TOURIST CLASS—345 ROUBLES 80 KOP.
(384.20 DOLLARS)
RUSSIAN CUISINE

МЕЛОДЫ СЯБРОЎ

Стала ўжо добрай традыцыяй збіраць лепшых эстрадных выканаўцаў з розных сацыялістычных краін Еўропы ў адзіную эстрадную праграму «Мелоды сяброў». Нядаўна мінчане пазнаёміліся з такой праграмай. У канцэртах прынялі ўдзел артысты з Балгарыі, Венгрыі, ГДР, Польшчы, Румыніі, Савецкага Саюза, Чэхаславакіі і Югаславіі.

РЕДАКЦЫЯНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ
АДРАС:

МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 77
ДОМ ДРУКУ.
РЕДАКЦЫЯ ГАЗЕТЫ «ГОЛАС РАДЗІМЫ»,
ТЭЛЕФОНЫ: 6-19-31, 6-97-92, 6-18-88, 3-15-15